

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave a úrovni vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetoch v základnej škole pri reedukačnom centre, diagnostickom centre, liečebno-výchovnom sanatóriu v školskom roku 2009/2010 v SR

Tematické inšpekcie sa vykonali v **15** špeciálnych výchovných zariadeniach (ŠVZ) s vyučovacím/výchovným jazykom slovenským, čo predstavuje **56 %** všetkých ŠVZ. Z nich bolo **5** reedukačných centier (RC), **4** diagnostické centrá (DC) a **6** liečebno-výchovných sanatórií (LVS). Jedno LVS bolo súkromné, ostatné zariadenia štátne. V základnej škole (ZŠ) bolo **56** tried s počtom žiakov **497**, výchovných/diagnostických skupín v zariadeniach bolo **97** s počtom detí **657**. Cieľom inšpekcie vykonanej v **6** krajoch (okrem Trenčianskeho a Prešovského) bolo zistiť stav a úroveň vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetoch v RC, DC, LVS. Základné údaje zobrazuje tabuľka 1.

Tab. 1 Základné údaje o zariadeniach

ŠVZ	Triedy	Žiaci	Vých./ diagn. skupiny	Deti	
RC	5	15	152	32	232
DC	4	13	124	13	124
LVS	6	28	221	52	301
Spolu	15	56	497	97	657

Druh a typ kontrolovaných ŠVZ sprehl'adňuje tabuľka 2. **Internátnych zariadení** s nepretržitou prevádzkou bolo 53 %, s celoročnou prevádzkou 47 %, ani jedno nebolo denné.

Tab. 2 Druh a typ ŠVZ

Druh ŠVZ	Typ ŠVZ					
RC	RC pre deti do 15. rokov veku, príp. do ukonč. PŠD v ZŠ	2	s oddelením pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť	1	RC pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť	1
	RC pre deti od 15. rokov veku	0	s odd. s ochranným režimom	0	RC s ochranným režimom	0
	RC pre deti do ukončenia ich prípravy na povolanie	0	s odd. s otvoreným režimom	2	RC s otvoreným režimom	1
	nediferencované		s odd. pre maloleté matky s deťmi	1	RC pre matky s deťmi	0
			nediferencované	1	nediferencované	1
DC	pre deti do 15. roku veku	2				
	pre deti od 15. rokov veku	1				
	nediferencované	1				
LVS		6				

Dĺžka pobytu detí v zariadení sa pohybovala od 2 mesiacov do 5 rokov, prípadne do ukončenia prípravy na povolanie alebo podľa rozhodnutia súdu. **Vek detí** bol v rozmedzí od 3 rokov do 18. Deti obidvoch **pohlaví** prijímali do 60 %, len chlapcov do 27 %, len dievčatá do 13 % zariadení. Počet žiakov podľa **druhu zdravotného znevýhodnenia** uvádza tabuľka 3. Niektorí žiaci mali viacnásobné poruchy alebo postihnutie. Počas inšpekcií mala väčšina žiakov v LVS primárne diagnostikované vývinové poruchy učenia alebo poruchy aktivity a pozornosti.

Tab. 3 Počet žiakov podľa druhu zdravotného znevýhodnenia

Celkový počet žiakov v kontrolovaných ZŠ		497
z toho počet žiakov	s poruchami správania	295
	s poruchami aktivity a pozornosti	119
	s vývinovými poruchami učenia	100
	s narušenou komunikačnou schopnosťou	0
	s mentálnym postihnutím v triede ZŠ	7
	chorých a zdravotne oslabených	1
	s Aspergerovým syndrómom	6

V ŠVZ zriadili uvedené **druhy škôl (tried)**: 3 materské školy, 15 ZŠ, 6 špeciálnych základných škôl, 3 odborné učilišťa, 3 stredné odborné školy. Jedna ZŠ realizovala **kurz na získanie stupňa vzdelania** poskytovaného základnou školou. Zo ZŠ 3 školy boli **zaradené do siete**, 2 boli organizačnou zložkou spojenej školy zaradenej do siete, v ostatných ŠVZ boli **triedy súčasťou zariadenia**. **Centrum špeciálnopedagogického poradenstva** bolo súčasťou 1 DC.

Dôvody prijatia žiakov ZŠ do zariadenia sú uvedené v tabuľke 4.

Tab. 4 Dôvody prijatia žiakov ZŠ do ŠVZ

Druh ŠVZ	Dôvody prijatia žiakov ZŠ	Počet žiakov ZŠ
RC	na žiadosť zákonného zástupcu	6
	na základe dohody so zariadením, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu	21
	na základe predbežného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu	17
	na základe rozhodnutia súdu o uložení ochrannej výchovy	11
	na základe rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia	23
	na základe rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti	74
DC	na žiadosť zákonného zástupcu dieťaťa	79
	na základe dohody so zariadením, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu	34
	na základe predbežného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu	6
	na základe rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia	5
LVS	na žiadosť zákonného zástupcu dieťaťa	195
	na základe dohody so zariadením, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu	25
	na základe právoplatného rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia	1
	na základe právoplatného rozhodnutia príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately o uložení výchovného opatrenia (jednotlivci prijatí na denný pobyt v LVS)	0
Počet žiakov ZŠ spolu		497

V triedach so **spojenými ročníkmi** bol **prekročený stanovený najvyšší počet žiakov** a vo výchovných/diagnostických skupinách najvyšší počet detí v 4 krajoch. V triede boli žiaci z viacerých, **až piatich rôznych ročníkov**, s odlišnými vzdelávacími variantmi, čo malo negatívny dopad na organizáciu vyučovania, prípravu učiteľa na vyučovaciu hodinu a vypracovanie príslušnej dokumentácie.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa

Počas inšpekcií sa vykonalo **118** hospitácií, z toho na 1. stupni **36**, na 2. stupni **82** hospitácií (z toho v súkromnej ZŠ 10 hospitácií na 2. stupni). V RC sa uskutočnilo celkovo **37** hospitácií, v DC **23** a v LVS **58**. Priebeh a úroveň vyučovania sa sledovali na vyučovacích hodinách slovenského jazyka a literatúry, matematiky a pracovného vyučovania.

Učitelia **slovenského jazyka a literatúry na 1. stupni ZŠ** formulovali očakávané výsledky učenia, zabezpečili jeho osvojenie v súlade s učebnými osnovami a požiadavkami individuálneho vzdelávacieho programu, úroveň osvojenia priebežne overovali. Poruchy zmierňovali striedaním činností, metód práce, na udržanie aktivity a pozornosti žiakov využívali hrové formy, inovatívne prvky, motivujúce učebné pomôcky, relaxačné chvíľky. Diferenciáciu metód, foriem a postupov uplatnili aj vzhľadom k viacerým ročníkom v triede. Rešpektovali učebné tempo žiakov, poskytli im predĺžený výklad. Na tretine vyučovacích hodín využili pomoc ďalšieho pedagóga. Učivo sprístupňovali učitelia zreteľne, v logickom slede, obsah tém využívali na rozvíjanie pozitívnych vlastností žiakov. Problémové úlohy podporovali tvorivé myslenie, pri ich riešení žiaci potrebovali pomoc učiteľov. Využili sa čítacie okienka, mnemotechnika a dramatizácia textov. Učitelia vytvárali dostatok príležitostí pre ústne aj písomné vyjadrovanie, pri nácviku čítania kládli dôraz na porozumenie textu a správnu výslovnosť slabík. Výrazným pozitívom v LVS v Košickom kraji bolo zaraďovanie kooperatívneho učenia na vyučovacích hodinách metódou splývavého čítania (SFUMATO). Žiaci boli aktívni, mali o učivo záujem, chápali čítaný text, dostali možnosť vyjadriť svoj názor, často ťažšie komunikovali. Boli vedení k používaniu správnych postupov pri práci, k dokončeniu zadaných úloh, čo malo aj reedukačný význam. V menšej miere sa využila didaktická technika (dataprojektor), informačné a komunikačné technológie (IKT). Rozvíjaniu sociálnych kompetencií podnecovaním k tímovej práci, klasifikácii a sebahodnoteniu sa venoval nedostatočný priestor. Žiaci, ak dostali príležitosť hodnotiť svoju prácu, neboli objektívni a menej akceptovali úspešné výkony spolužiakov. Vyučovanie sa uskutočňovalo v priaznivej atmosfére. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa slovenského jazyka a literatúry boli na dobrej úrovni.

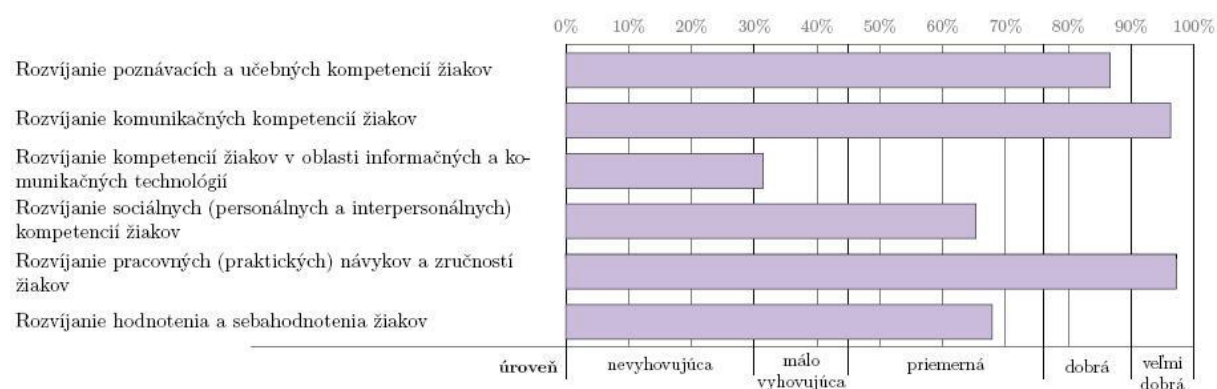
Na hodinách **matematiky** učitelia oboznámili žiakov s cieľmi vyučovania, ale nevzbudili vždy ich záujem o učenie. Uplatňovali spätnú väzbu, povzbudzovali žiakov k činnosti, rešpektovali ich individuálne schopnosti, pracovné tempo. Diferenciáciu činností uplatňovali v časti škôl smerom k slabšie prospievajúcim žiakom a žiakom z inojazyčného prostredia, poskytovali im doplňujúci a predĺžený výklad. V triedach so žiakmi z viacerých ročníkov a s viacnásobným postihnutím prevažovala individuálna práca, na 6 vyučovacích hodinách s aktívnou účasťou asistenta učiteľa. Zrozumiteľný spôsob vysvetľovania učiva a využitie názorných pomôcok, zaraďovanie didaktických hier a relaxačných chvíľok pozitívne motivovalo žiakov k učeniu. Učitelia sa zameriavali na rozvoj praktických návykov a zručností, nesprávne výpočty opravovali spoločne so žiakmi, využívali medzipredmetové vzťahy. Práca s informáciami z tabuliek a schém vyžadovala divergentné riešenia, podporovala tvorivosť, mnoho žiakov nedokázalo samostatne navrhovať riešenia úloh, tvoriť závery na základe zistení. Didaktická technika sa využila na necelej štvrtine vyučovacích hodín, IKT na pätine, kompenzačné pomôcky na 1 hodine. Vedomosti a zručnosti prezentovali žiaci ústnou, písomnou i praktickou formou. Nedostatky mali v aktívnom vyjadrovaní, problémom bolo používanie odbornej terminológie. Tímová práca sa uplatňovala v menšej miere, žiaci boli aktívni, vzájomne spolupracovali v skupinách. V pokojnej atmosfére učitelia zadávaním jednoznačných informácií a pokynov fixovali u žiakov koncentráciu a uplatňovanie správnych pracovných postupov, eliminovali rušivé momenty. Priebežné verbálne hodnotenie bolo motivačné, na viac ako polovici hodín použili klasifikáciu. Žiakov nedostatočne podnecovali k sebahodnoteniu a hodnoteniu spolužiakov. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa matematiky boli na dobrej úrovni.

Vzdelávacie ciele hodín **pracovného vyučovania** sa zameriavali na rozvíjanie samostatnosti a tvorivosti žiakov prostredníctvom aktívnej pracovnej činnosti. Žiaci si

osvojovali pracovné postupy pri zhotovovaní semaforov, skladaní parníkov a konštruovaní mostov. Učители využili IKT na motiváciu, oboznámenie a vyhľadávanie informácií potrebných na plnenie zadaných úloh. Spätnú väzbu poskytla aj funkčnosť a estetická úroveň zhotoveného výrobku. Učители rešpektovali pracovné tempo žiakov, v prípade potreby poskytli individuálnu pomoc, úlohy výrazne nediferencovali. Výber učebných pomôcok závisel od typu finálneho výrobku. Atmosféra hodín bola pozitívna, žiaci aktívni, pracovali vo dvojiciach i v skupinách. Pri tímovej práci si navzájom pomáhali, komunikovali, priebežne sa vyjadrovali k výsledkom svojej práce. Zvýšenú pozornosť venovali učители dodržiavaniu pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov. Viedli ich k správnym postupom pri práci a k rozvíjaniu pracovných návykov a zručností. Prostredníctvom vytvárania pozitívneho vzťahu k práci mali možnosť posilňovať trpezlivosť žiakov, koncentráciu a schopnosť prekonávať prekážky. Učители venovali rovnakú pozornosť výsledkom činnosti všetkých žiakov, čo viedlo ku korektným vzťahom medzi žiakmi a k vzájomnému rešpektu. Aktivitu a zhotovené výrobky hodnotili učители pochvalami aj klasifikáciou. Na polovici hodín žiaci svoje výkony hodnotili, spravidla spoločne s učiteľmi, na vyhodnotenie výkonov spolužiakov nemali dostatok času. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa pracovného vyučovania boli na dobrej úrovni.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa na 1. stupni boli na dobrej úrovni. Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov vo výchovno-vzdelávacom procese zobrazuje graf 1.

Graf 1 Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov na 1. stupni

Na hodinách **slovenského jazyka a literatúry na 2. stupni ZŠ** učители zverejnili cieľ a tému učiva, plnenie overovali spätnou väzbu. Silnou stránkou vyučovania bol sústavný individuálny prístup, rešpektovanie osobného tempa žiakov, diferencovanie náročnosti učiva podľa ročníkov v triede. Na niekoľkých vyučovacích hodinách sa zúčastnil asistent učiteľa. Učivo učители sprístupňovali pomocou tradičných metód, výkladom, riadeným rozhovorom, vzhľadom na viaceré ročníky v triedach sa striedala priama činnosť učiteľa so žiakom a samostatná práca žiakov. Učebnú látku podávali zrozumiteľne, s využitím praktických cvičení, využívali medzipredmetové vzťahy. Menej používali učebné pomôcky, neraz len učebnicu, pracovné listy a tabuľu, didaktickú techniku na necelej tretine vyučovacích hodín, kompenzačné pomôcky na 1 hodine. Žiaci boli vedení k rozvoju komunikačných zručností, dostali príležitosť na vyjadrenie názorov, prezentovanie poznatkov. Pomocou učiteľov riešili úlohy a aplikovali ich v samostatnej práci. Niektorí žiaci vedeli preukázať svoje vedomosti písomne aj v ústnych odpovediach, iní boli menej tvoriví, častejšie vyžadovali radu a pomoc učiteľov, jednoduchými vetami odpovedali na otázky učiteľov. IKT využili na 15 % vyučovacích hodín, prostredníctvom nich sa žiaci v RC učili zostaviť jednoduchú písomnú žiadosť a aplikovať skôr osvojené gramatické poznatky. Žiaci boli väčšinou vedení k správnym postupom pri práci, k zodpovednosti za dokončenie úloh v stanovenom čase. K tímovej spolupráci ich viedli na necelej polovici vyučovacích hodín. Pochvala, povzbudenie a priebežné verbálne hodnotenie pôsobili na žiakov motivačne. Klasifikácia sa uplatnila na tretine vyučovacích hodín, na sebahodnotenie väčšinou nebol

vytvorený priestor. Vyučujúci vytvárali pozitívnu atmosféru, rušivé momenty vhodne korigovali. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa slovenského jazyka a literatúry boli na dobrej úrovni.

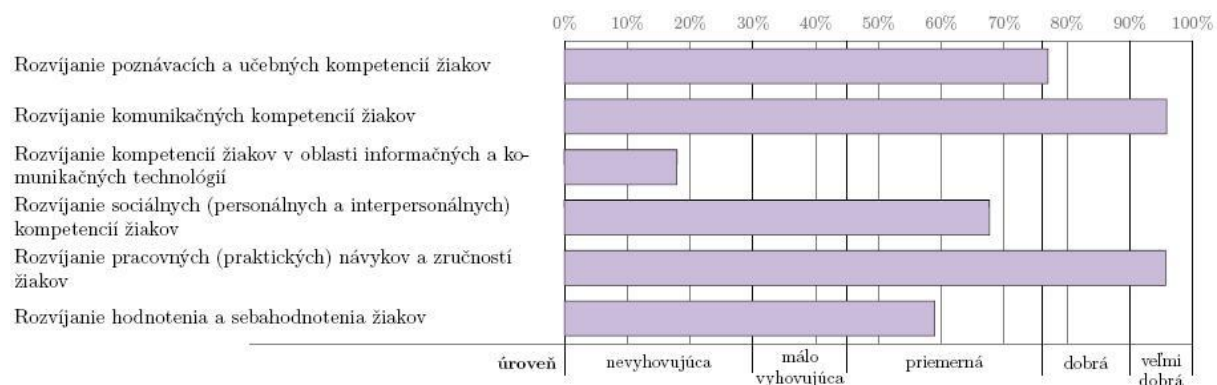
Očakávané výsledky **v matematike** boli zreteľne formulované, úroveň matematických schopností sa zisťovala priebežne. Ciele sa plnili a overovali prostredníctvom riešenia konštrukčných úloh, príkladov, praktických výpočtov. Rešpektovalo sa individuálne učebné tempo žiakov, uplatňoval individuálny prístup s diferenciaciou matematických úloh vzhľadom na zloženie tried zo žiakov viacerých ročníkov. Slabšie prospievajúcim žiakom poskytli doplňujúci výklad. Na 3 vyučovacích hodinách využili pomoc asistenta učiteľa. Zrozumiteľným výkladom učiva, odbornými znalosťami a vhodnou komunikáciou vytvárali vyučujúci stimulujúcu pracovnú atmosféru. Využívali predovšetkým tradičné metódy a formy práce, dominovali samostatná, frontálna a skupinová práca. Netradičné podoby matematickej rozcvičky vhodne rozvíjali logické myslenie a predstavivosť žiakov. Ich omyly sa využili na vysvetlenie, upevnenie a zautomatizovanie správnych postupov, s neúspešnými žiakmi učiteľia postupy zopakovali. Pri riešení tvorivých úloh potrebovali žiaci pomoc. Používanie učebných pomôcok bolo v niektorých školách znateľné, v iných zriedkavé. Žiaci vedeli samostatne pracovať s učebnicou, pracovnými listami, tabuľkami. Prínosom bolo zvládnutie základného učiva všetkými žiakmi. Záujem žiakov o vyučovanie bol rôzny. Pri dostatočnej motivácii požadované činnosti zvládli, najmä mechanické počítanie. Učiteľia žiakov usmerňovali pri dodržiavaní a komentovaní správneho postupu, používaní odbornej terminológie, po vypracovaní úloh dostali možnosť prezentovať výsledky činnosti. Vyjadrovanie mnohých žiakov bolo ťažkopádne, nevedeli svoj úsudok zdôvodniť. Kompetencie žiakov v oblasti IKT sa rozvíjali minimálne, na desatine vyučovacích hodín. Sociálne schopnosti sa rozvíjali nedostatočne, na vzájomnú spoluprácu žiaci nedostali príležitosť. Časť žiakov dokázala prezentovať svoje postoje, skúsenosti, časť bola menej zhovorčivá. Žiaci boli vedení k správnym postupom pri práci, ich praktické návyky a zručnosti sa rozvíjali vo veľkej miere. Uplatňovalo sa najmä priebežné verbálne hodnotenie alebo bodovanie učebných výkonov žiakov, aktivity, pozornosti, klasifikácia a sebahodnotenie sa realizovali na polovici hospitovaných hodín. Výsledky svojej činnosti vedela zhodnotiť iba malá časť žiakov, v sebahodnotení boli málo objektívni, výsledky práce spolužiakov nehodnotili. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa matematiky boli na dobrej úrovni.

Vyučovacie hodiny **pracovného vyučovania** sa uskutočnili v triede, v 1 LVS v nevyhovujúcom prostredí v dielni. Učiteľia zrozumiteľne a jasne informovali žiakov o cieľoch vyučovacej hodiny, priebežne zisťovali úroveň pochopenia a osvojenia poznatkov. Pri zadávaní úloh zohľadňovali rozdiely a možnosti jednotlivých žiakov, rešpektovali individuálne pracovné tempo. Zvolené metódy a formy zodpovedali cieľom a obsahu danej učebnej témy. Pozitívom bola vstupná inštruktáž, oboznámenie s vlastnosťami pracovného materiálu, zrozumiteľné vysvetlenie pracovného postupu, orientácia v technickom výkrese, praktická ukážka. Vyučujúci zdôrazňovali pravidlá bezpečnosti a hygieny pri práci, správne používanie pracovných nástrojov. Kládli otázky podnecujúce reflexiu, zadávali problémové úlohy. Väčšia časť žiakov ich samostatne riešila, na základe zistení tvorila závery. K silným stránkam vyučovania patrili vedenie žiakov k trpezlivosti pri práci, k samostatnosti, rozvíjanie estetického cítenia. Učebné pomôcky a didaktická projekčná technika sa účelne využívali, žiaci vyhľadávali informácie z internetu a premietaného textu, čo výrazne prispelo k rozvoju poznávacích a učebných kompetencií. Na vyučovaní mali dosť potrebného pracovného materiálu a nástrojov okrem 1 LVS, kde ich nedostatok negatívne ovplyvnil samostatnosť a tvorivosť žiakov. Väčšina žiakov si osvojila správne pracovné postupy, o prácu sa zaujímali, príkazy učiteľov plnili, navzájom si vedeli radiť a komunikovať v skupine. Učiteľia prácu a aktivitu žiakov hodnotili priebežne slovne, občas aj klasifikáciu. Rozvíjaniu hodnotenia a sebahodnotenia žiakov v niektorých zariadeniach nevenovali

pozornosť. Rešpektovalo sa správanie a vyjadrovanie žiakov, posilňovala sa ich sebadôvera. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa pracovného vyučovania boli na dobrej úrovni.

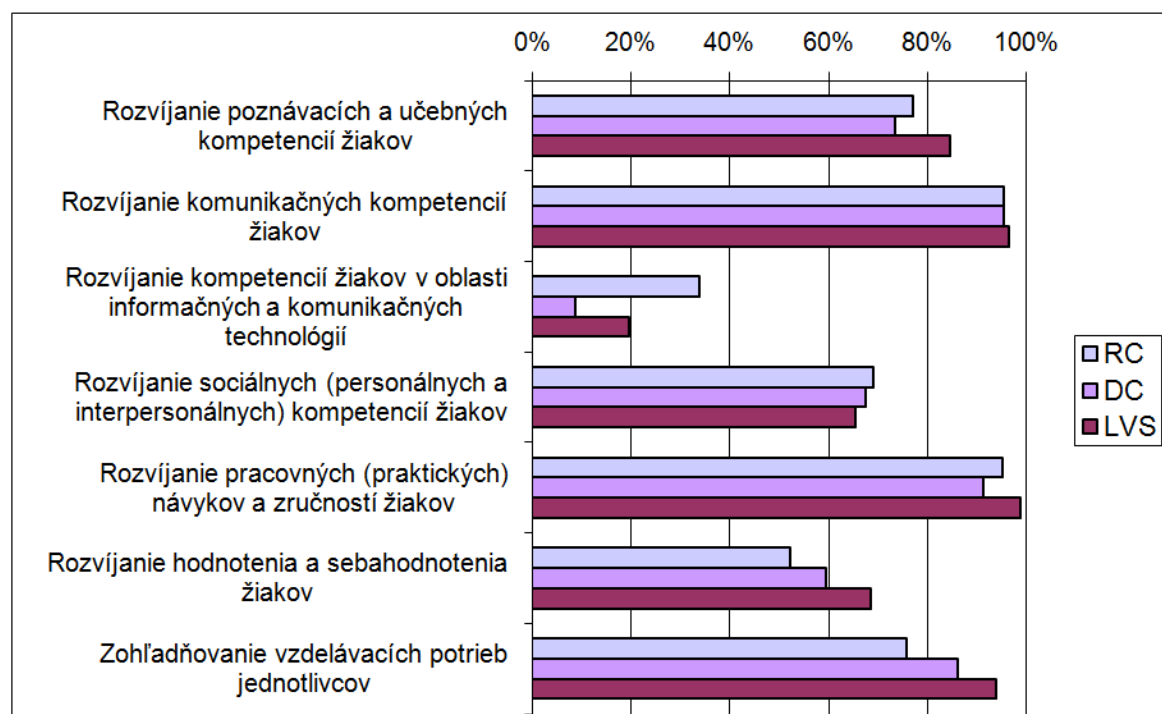
Stav a úroveň vyučovania a učenia sa na 2. stupni boli na dobrej úrovni. Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov vo vyučovaní zobrazuje graf 2.

Graf 2 Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov na 2. stupni

Výchovno-vzdelávací proces súhrnne v jednotlivých typoch špeciálnych výchovných zariadení, porovnanie všetkých sledovaných indikátorov podáva graf 3.

Graf 3 Výchovno-vzdelávací proces celkovo v jednotlivých typoch špeciálnych výchovných zariadení

Odstraňovanie vývinových porúch učenia, porúch aktivity a pozornosti žiakov v LVS

Odstraňovanie, zmierňovanie porúch sa uskutočňovalo rôznymi formami. Žiaci mali vypracovaný individuálny výchovno-vzdelávací program a reedukačný program na daný školský rok, boli zapojení do terapeutických a reedukačných aktivít a individuálnej špeciálnopedagogickej korektívnej starostlivosti.

Počas vyučovania pomáhali odstraňovať poruchy vo všetkých kontrolovaných zariadeniach, no nie rovnakou mierou. Učitelia pri zadávaní úloh stimulovali rozvíjanie schopností, ktoré neboli v dôsledku narušenia dostatočne vyvinuté. Žiakom poskytovali čítacie okienka, pred písaním diktátu uskutočňovali zrkovú prípravu. Všetky diktáty opravovali, uvádzali počet chýb, v prípade neúspechu ich neklasifikovali. Pri hodnotení

žiacov zohľadňovali zníženú mieru koncentrácie a zvýšenú unaviteľnosť. Rušivé momenty účinne eliminovali, žiakov oslovovali pozitívnym spôsobom, uplatňovali individuálny a diferencovaný prístup (Nitriansky kraj). Odbornú starostlivosť žiakom poskytovali psychológovia a špeciálni pedagógovia, ktorí boli na žiadosť učiteľov prítomní v triede, s vybranými žiakmi pracovali individuálne počas vyučovania aj mimo priestorov triedy. V Košickom kraji vo vybraných triedach a u indikovaných žiakov uplatňovali denne cez vyučovanie nácvik splyvavého čítania SFUMATO technikou OSBUA, u starších žiakov Fernaldovej metódu nácviku čítania na zlepšenie čitateľských schopností. K žiakom pristupovali individuálne a diferencovane podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu, v triedach využívali pomoc asistenta učiteľa, špeciálneho pedagóga, psychológa. V komunikácii so žiakom pedagogickí zamestnanci využívali 13 zásad modifikovaného prístupu na dosiahnutie pozitívnych zmien v správaní (Kruboltz). Zaraďovali motorické cvičenia na rozvoj seriality, časovej súslednosti ovplyvňujúcej schopnosť systematicky myslieť, zapamätať si a pracovať, riešiť úlohy krok za krokom a intermodality, ovplyvňujúcej pružné a logické myslenie. Pred zložitejšími aktivitami využívali cvičenia mozgu podľa metodiky dr. Dennisona, striedanie činností vyžadujúcich zvýšenú pozornosť s menej náročnými činnosťami a hodnotiaci systém správania (bodovanie).

Psychologickou intervenciou pôsobili na žiakov vo všetkých LVS. Psychológovia nadväzovali kontakt s rodičmi a dieťaťom pri prijatí, realizovali psychologickú diagnostiku a komplexné psychologické vyšetrenie. Zabezpečovali individuálnu prácu s dieťaťom aj s rodičmi, spolupracovali s ostatnými pedagogickými zamestnancami, vypracúvali záverečnú správu o žiakovi pre kmeňovú školu. Zabezpečovali nácvik psychorelaxácie – autogénny tréning, intervenovali v situáciách akútneho afektu, uplatňovali kognitívno-behaviorálnu terapiu, využívali akceleračné cvičenia zamerané na tréning pozornosti (počítačový program, pracovné listy), pravidelné cvičenia na potlačanie impulzívneho správania. Deti písali denník, v ktorom sa psychológovi zverovali so svojimi problémami. Na tréning pozornosti a sústredenia, sebaovládania, upokojenia impulzivity a hyperaktivity a zlepšenie výkonu intelektu praktizovali EEG biofeedback a HRV biofeedback. Realizovali nápravu vývinových porúch učenia. Psychológovia poskytovali učiteľom odbornú radu a pomoc pri nevhodnom správaní sa žiakov. V Trnavskom kraji sa psychologická činnosť nezameriavala na terapiu, odborné služby okrem učiteľov – špeciálnych pedagógov zabezpečovali pedopsychiater a logopedička.

Liečebno-pedagogickou intervenciou žiakom pomáhali zmierniť poruchy vo všetkých zariadeniach okrem jedného. Liečební pedagógovia uskutočňovali individuálnu terapeutickú činnosť podľa potreby jednotlivých žiakov, poskytovali odbornú pomoc pedagógom pri odstraňovaní nevhodného správania žiakov počas vyučovania a výchovnej činnosti. Na eliminovanie následkov porúch využívali terapie: biblioterapiu, arteterapiu, dramaterapiu, činnosťnú terapiu, muzikoterapiu a tanec, hipoterapiu. Používali cvičenia na rozvoj jemnej a hrubej motoriky, na rozvoj pozornosti, reedukačné nácviky.

Poruchy pomáhali odstraňovať aj **inou formou**: skupinovou korekciou v rámci komunitného stretnutia, prostredníctvom individuálnej logopedickej starostlivosti 1 - 3-krát týždenne a pohybovou rehabilitáciou, pri menších deťoch denným využívaním metódy liečba pevným objatím. Deťom poskytovali komplexnú odbornú zdravotnú starostlivosť, pedopsychiatrickú starostlivosť, farmakoterapiu (priebežne podľa potreby). Realizovali rodinnú intervenciu a terapiu zákonným zástupcom detí a pedagogickým zamestnancom, sociálne tréningy a kazuistické semináre. V školskej jedálni v Košickom kraji pripravovali zdravú výživu s obmedzením konzervačných látok, cukru, umelých príchutí, farbív, nahrádzali ich vitamínmi a vlákninou.

Iné zistenia

§ Riaditelia RC po vydaní rozhodnutia o prijatí žiaka do ŠVZ zaslali kópiu rozhodnutia riaditeľom príslušných ZŠ/ŠZŠ. Približne tretina riaditeľov týchto škôl neposlala do RC

kópiu dokumentácie žiaka, zariadeniam vznikol problém so zaradením žiakov do príslušného druhu školy a ročníka.

- § ZŠ pri ŠVZ začali pracovať podľa školského vzdelávacieho programu až v školskom roku 2009/2010. Do ZŠ pri ŠVZ prichádzali žiaci zo ZŠ, v ktorých sa vyučovalo podľa školských vzdelávacích programov už druhý rok. Vzdelávanie týchto žiakov vo výraznej miere riešili ŠVZ individuálnym prístupom, v minimálnej miere kontaktom s kmeňovou ZŠ.
- § V RC sa zvýšil počet útokov detí na učiteľov, ale najmä na vychovávateľov. Pedagogický zamestnanec má právo na svoju ochranu v zmysle § 5 ods. 1 písm. a) zákona NR SR č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Pedagogickým zamestnancom nie je celkom jasné, ako sa môžu útokom brániť, aby ochrana z ich strany bola v súlade s právnymi predpismi, čo sa považuje za agresívne správanie, výtržníctvo, či len fyzický útok, alebo aj verbálna agresivita.
- § V informačnom dotazníku pre riaditeľa ŠVZ respondenti navrhovali:
- upraviť normatívy podľa kapacity RC a vnútorného členenia na oddelenia
 - legislatívne riešiť ústavnú výchovu ako ochrannú výchovu pri problémových deťoch, aby bola možnosť umiestniť uvedené deti do RC s ochranným režimom v zrýchlenom konaní, aby neboli v RC iba na nevyhnutný čas
 - prostredníctvom KŠÚ riešiť zriaďovanie oddelení pre deti vyžadujúce zdravotnú starostlivosť a ochrannú výchovu tak, ako to umožňujú príslušné všeobecne záväzné právne a rezortné predpisy
 - stretnúť sa na úrovni expertnej skupiny so zodpovedným predstaviteľom Prezídia Policajného zboru SR k problematike útekov a záchytovej detí RC
 - zvýšiť kapacitu ŠVZ
 - zlepšiť medzirezortnú spoluprácu ministerstiev participujúcich pri umiestňovaní detí do ŠVZ
 - umožniť zákonom možnosť podmieneného prepustenia dieťaťa zo ŠVZ
 - v súdnych rozhodnutiach vždy uvádzať dĺžku výchovného opatrenia dieťaťa
 - pri uložení výchovného opatrenia hneď určiť výšku výživného
 - po vydaní predbežného opatrenia skrátiť doterajší polročný termín na vytýčenie ďalšieho pojednávania
 - vytýčiť presné pravidlá pri umiestňovaní detí so zdravotným znevýhodnením do ŠVZ (diabetes, celiakia, psychiatrické diagnózy, sluchové, zrakové a telesné postihnutie)
 - zabezpečiť bezplatné očkovanie zamestnancov ŠVZ proti hepatitíde typu A, B a chrípke

Záver

K silným stránkam vyučovania v špeciálnych výchovných zariadeniach patrila jasná a zrozumiteľná formulácia cieľov, dôsledné overovanie splnenia cieľov vyučovania prostredníctvom spätnej väzby. Uplatňovanie špeciálnopedagogických zásad sa prejavilo v osvojovaní učiva podľa učebných osnov a požiadaviek individuálneho vzdelávacieho programu, v individuálnom prístupe, kooperácii s ďalším pedagógom na vyučovacích hodinách, v diferenciacii úloh, rešpektovaní individuálneho učebného a pracovného tempa žiakov. Vhodne zvolené metódy a formy práce zohľadňovali individuálne vzdelávacie potreby žiakov. Poznatky sprístupňovali učitelia zrozumiteľne, kládli dôraz na rozvíjanie pozornosti, porozumenia a vnímania. Praktickou aplikáciou úloh s cieľom upevniť učivo vo veľkej miere rozvíjali poznávacie a učebné kompetencie žiakov. Viedli ich k vyhľadávaniu informácií z rôznych zdrojov, zadávali tvorivé úlohy, omyly žiakov využili na hľadanie správneho riešenia. Účinnosť vyučovania podporilo využitie učebných pomôcok, aj svojpomocne zhotovených, chýbalo používanie didaktickej techniky. Kompenzačné pomôcky na odstránenie vývinovej poruchy učenia sa upotrebili na päťtine hospitovaných hodín v LVS.

Zadávanie úloh prostredníctvom IKT bolo ojedinelé. Väčšina žiakov prejavovala záujem o učenie, primerane poruche/postihnutiu vedela spracovať a dokončiť zadané úlohy. Žiaci boli vedení k aktívnemu ústnemu a písomnému vyjadrovaniu, k čítaniu a počúvaniu s porozumením, k prezentovaniu poznatkov, názorov a postojov. V obmedzenej miere učitelia podporovali rozvoj sociálnych kompetencií, prácu v skupinách alebo vo dvojiciach zaradili do necelej polovice hospitovaných hodín. Rozvíjali praktické návyky a zručnosti žiakov, viedli k dodržiavaniu bezpečnostných pravidiel, čo sa väčšinou prejavilo v používaní správnych postupov pri riešení úloh. Používali verbálne hodnotenie, vytvárali pozitívnu pracovnú atmosféru. Nedocenili význam klasifikácie, nevedli žiakov k sebahodnoteniu a k hodnoteniu výkonov spolužiakov.

Vo výchovno-vzdelávacom procese v jednotlivých typoch ŠVZ boli mierne rozdiely, najlepšie výsledky dosahovali v LVS.

Pri zmiernovaní vývinových porúch učenia, porúch aktivity a pozornosti v LVS zadávali v triede úlohy zohľadňujúce možnosti žiakov a sledovali ich plnenie. V spolupráci s učiteľmi školský psychológ a liečebný pedagóg realizovali individuálnu reedukáciu, rozvoj špecifických funkcií, cvičenia. Efektívne aplikovali terapie, spolupracovali s ďalšími odborníkmi a s rodičmi.

V triedach, výchovných a diagnostických skupinách prekročili stanovený najvyšší počet žiakov, v triede boli žiaci z viacerých, až piatich rôznych ročníkov, čo malo negatívny dopad na priebeh vyučovania.

Výrazné pozitívne zistenia

- § zohľadňovanie vzdelávacích potrieb žiakov, rešpektovanie individuálneho učebného a pracovného tempa žiakov
- § aplikácia praktických úloh s cieľom rozvíjania učebných a poznávacích kompetencií
- § rozvíjanie praktických zručností a návykov žiakov, vedenie k dodržiavaniu správnych postupov a vytrvalosti pri práci
- § rozvoj komunikačných kompetencií žiakov podnecovaním k samostatnému vyjadrovaniu
- § využitie vhodných učebných pomôcok
- § záujem žiakov o učenie
- § uplatňovanie spätnej väzby

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- § využívanie didaktickej techniky a IKT vo vyučovacom procese
- § rozvíjanie sebahodnotenia žiakov
- § využitie vzájomnej komunikácie a spolupráce žiakov prácou vo dvojiciach alebo skupinách na rozvíjanie interpersonálnych kompetencií
- § uplatňovanie klasifikácie
- § výraznejšia aplikácia špeciálnopedagogických metód pri zmiernovaní vývinových porúch učenia vo vyučovaní v LVS

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Na základe inšpekčných zistení Štátna školská inšpekcia uplatnila **16 odporúčaní** na odstránenie zistených nedostatkov. Boli zamerané na zlepšenie organizácie vyučovania, využívanie učebných pomôcok, didaktickej techniky a IKT vo výchovno-vzdelávacom procese, rozvoj interpersonálnych kompetencií žiakov, zadávanie diferencovaných úloh podľa individuálnych schopností a potrieb žiakov, rozvíjanie sebahodnotenia žiakov, účinnosť kontrolného systému riaditeľa školy, vytvorenie vhodného pracovného prostredia pre školské dielne, ich vybavenosť pracovným materiálom a nástrojmi, kvalitnejšie poskytovanie psychologickéj a psychoterapeutickej starostlivosti žiakom v LVS, možnosť zriadenia oddelenia s ochranným režimom v RC z dôvodu nárastu počtu prijatých detí s narušeným psychosociálnym vývinom. **Trikrát** uložila riaditeľovi školy/zariadenia **prijat' konkrétne**

opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov týkajúcich sa nedodržania najvyššieho počtu detí v triedach ZŠ a vo výchovných skupinách, odstránenia nedostatkov vo vydaných rozhodnutiach o prijatí do zariadenia. Kontrolovaným subjektom **uložila 8 opatrení** na zosúladienie počtu žiakov v triedach a výchovných skupinách, nedodržanie počtu žiakov v diagnostických skupinách, nezriadenie ochrannej miestnosti v RC, nevypracovanie individuálnych reedukačných programov a nepoužívanie správneho názvu školy na úradnej pečiatke a listinách vydávaných školou v súlade s predpismi.

Odporúčania a podnety

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR

§ poskytnúť riaditeľom reedukačných centier výklad znenia § 125 ods. 6 školského zákona a § 11 vyhlášky MŠ SR č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach – výchovné a ochranné opatrenia, spresniť, čo sa považuje za agresívne správanie

Štátnemu pedagogickému ústavu

§ vypracovať vzorový štátny výchovný program pre špeciálne výchovné zariadenia

§ poskytovať najnovšie informácie o webových stránkach a elektronických nosičoch vhodných na využitie v edukačnom procese

Metodicko-pedagogickému centru

§ zorganizovať pre učiteľov základných škôl pri špeciálnych výchovných zariadeniach vzdelávanie v oblasti tvorby školských vzdelávacích programov, rozvíjania jednotlivých kompetencií žiakov, uplatňovania inovačných metód a foriem vyučovania, práce s novými aplikačnými softvérmi

§ vzdelávať učiteľov základných škôl v liečebno-výchovných sanatóriách v oblasti odstraňovania príznakov ADD, ADHD, VPU, informovať o moderných metódach, špeciálnych programoch

§ zabezpečiť vzdelávanie zamerané na východiská pri tvorbe stratégie a formy prevýchovy, aktivity na elimináciu rizikového správania žiakov v prostredí špeciálnych výchovných zariadení

§ pripraviť odborný seminár pre vedúcich vychovávateľov reedukačných centier pod odborným vedením zamestnancov VÚDPaP k problematike vypracovávania individuálnych reedukačných programov

Krajským školským úradom – zriaďovateľom špeciálnych výchovných zariadení

§ vytvárať v základných školách pri špeciálnych výchovných zariadeniach podmienky na utvorenie pracovného miesta asistent učiteľa

Riaditeľom základných škôl pri špeciálnych výchovných zariadeniach

§ zefektívniť vnútorný systém kontroly hospitačnou činnosťou, zamerať ho na rozvíjanie kompetencií žiakov v daných oblastiach v súlade so školským zákonom a na uplatňovanie inovačných metód a foriem vyučovania

§ zadávať žiakom počas vyučovania úlohy na využitie informačno-komunikačných technológií a úlohy podporujúce vzájomnú spoluprácu a pomoc

§ spolupracovať vo väčšej miere pri odbornej starostlivosti v liečebno-výchovných sanatóriách s príslušnými poradenskými zariadeniami

§ zabezpečiť, aby naplnenosť tried a výchovných/diagnostických skupín nevychádzala z kapacity zariadenia určenej zriaďovateľom listinou, ale aby bol najvyšší počet žiakov v súlade so všeobecne záväznými právnymi a rezortnými predpismi

Riaditeľom základných škôl a špeciálnych základných škôl

§ zaslať urýchlene kópiu dokumentácie žiaka po prijatí žiaka školy do reedukačného centra riaditeľovi reedukačného centra